

UNIVERSUL LITERAR

Sub Conducerea D-lui N. IORGA

Antioh Cantemir,
fiul lui Dimitrie Vodă și al Casandrei Cantacuzino, vestit scriitor în rușește

Grija monumentelor istorice

de N. IORGA

Aproape zilnic Comisiunea Monumentelor Istorice. alcătuită—va asigur—din oameni cari pricep și cari iubesc strălucitele, uneori, totdeauna interesantele urme ale unui mare trecut primește plângeri împotriva halului în care se afla vechile biserici și mănăstiri.

S'ar putea face astfel de plângeri și în ce privește puținele case vechi ce se mai păstrează și asupra cărora se napustește furia proprietarilor fără simț și a arhitecților gata să facă hardughii de Viena cu cupole, deșănțari de Berlin în care două ferești nu samănă și ușile se deschid în tavan, ciudașenii norvegiene în care podul e mai mare decât toată clădirea. S'ar putea pîrî preoții cari vind icoane și odajdii coanelor chinuite de snobismul „antichităților naționale” ori le schimbă pe batjocuri de tînchea la orice fabricant de „obiecte sacre”. N'ar strica nici denunțarea indifferenței oficiale față de risipirea acelor covoare basarabene, bucovinene, oltene, în care e cea mai rară gamă de colori și o fantesie decorativă cum n'a mai avut-o și nu va mai avea-o niciun popor pe lume. Ori față de vinzarea pe nimic a unor cămeși, fote și oprege pentru care se vor bate museele americane.

Dar, menținându-ne în domeniul monumentelor, ce poate face Comisiunea, atît de îngustată în mijloace—căci așa de multe sînt cererile—, atunci cînd în același moment i se spune că plouă în splendida biserică a Vacăreștilor—o cunoști, cetitorule? —, că se dărîmă scara de la paraclis, al cărui vîrî se dîmică zilnic, că la Comana se călcă pe oasele deslocate ale mucenicilor răsboiului de unitate națională, că la biserică Ienei din București

piere ultimul rest de frescă nemurită cu tencuiala Vandaliilor, că se dărîmă falnicele construcții medievale ale Sașilor din Ardeal și, tot odată, că necontenit supt var se ițesc frescele frumoase care se cer descoperite?

Ni pare rău, adînc rău, dar abia ici și colo, în oarecare măsură, putem ajuta.

Faptul însuși al semnalării răului nu e însă lipsit de însemnătate. *Începem a ne simți, și e mare lucru.*

Ceva mai mult se poate cere, credem. Și aceasta e ajutorul.

Să păzească oricine e la fața locului rămășița unei comori fără păreche, care valorează mai mult decât toată politica pe care o facem dela noul regim încoace. Să oprească pe Van alii, sa-i pedepsească în fața prostiei sau ticăloșiei lor. Să-i denunțe și celor de acolo prin graiu, nu numai prin scris Comisiunii, de atîtea ori neputincioasă. Și să stringă cum poate mijloacele necesare pentru ca acest bun obștesc și acest element al educației naționale să nu dispară. *Să se facă donații pentru conservarea monumentelor, precum din donațiile celor bătrîni ele au fost înălțate.*

Ma auziți și mă înțelegeți, oameni buni?

Din literatura olandeză

Elena Lapidoth-Swarth

— Un cântec al mării —

*Slab lampa licărește 'n coliba de pescar.
Bătrînul stă pe gînduri la focul solitar.
Ca umbre 'ntunecate pe ziduri apărînd
Vedenii de-altădată s'arată rînd pe rînd.*

*Afară cîntă vîntul de teagănă 'n cîntare
Pe cei cari muriră luplînd cu aspra mare.
Afară cîntă vîntul pe morții satului:
Dar maica somnoroasă n'aude cîntul lui.*

*Se 'ntoarce tînereta din nou cu anni grei:
Ea simte sărularea logodnicului ei—,
Ascultă împreună cîntarea undelor—,
Și cîntă iar iubirea în sufletele lor.*

*Iar trec în fericire cu mîinile 'mbinate
Și pasul lor în tîrîmul cel de nisip străbate.
O teagănămintirea pierdutei tînerete
Și un zîmbet taie pacea îngălbenitei fețe.*

*La ușă bate... Cine-i? Și'un tînăr intrînd
S'aruncă în odaie și rupe pacea blîndă
— Și cine mă trezește din visurile tîne?
— Ascultă, Marcă dragă... mai mult nu poate spune.*

*Slab lampa licărește și biata ei lumină
Lovește fața care de spaimă e plîndă.
— Ascultă-mă, nepotul... Dar ea l'a întrerupt:
— Sau luntrea lui în lupta cu apele s'a rupt?*

*— Vai, maică, cine poate să 'nfrunte așa un vînt?
Pe marginile mării tot trupuri moarte sînt.
Atunci ea prînde mina acestui falnic sol
De parcă și ea însăși se prăbușește 'n gol.*

*De mină nu-l slăbește și astfel amindoi
Se duc de parcă vântul îi mină a'napoi.
Ajunseră la țărături așa fără cuvint.
Copilul sta ca floarea albă, ruptă de vint.*

*Asupra-i se aruncă bătrina în tăcere,
Și pletele-i cărunte le rupse de durere.
Și apoi vorbi: Copile, să te găsesc astfel!
Și părul și l întinde de-i face gulgui din el.*

*Și ochii i-i închide, sărută fără a plînge
Gura incremenită și-obrazul fără singe.
— Copile, rece buza îți este astăzi. Tu
Ești fără de suflare și inima stătu.*

*Și, Doamne, oare asta mi-o dai tu ca răsplată
Pentru atita rugă ce ți a fo t închinată?
Aveam aela copilul cel mort atita semn,
Și-acuma eu, sărmana, cu-atita mă îndemn.*

*Tovarășul acasă s'a dus. Cit o să stea!
Dar apele ascultă, bătrina ce plîngea.
Sălbatec împrejururi zburau pasări de mare:
Ea sta numai cu mortu 'n adinca-i desperare.*

*Stătu așa alături de el îngenunchiată
Și-l leagănă pe brațe ca pruncul de-altădată.
— Și sotul și copilul, să-i ierte Dumnezeu,
I-a fost cuprins tot marea cea rea sinul său.*

*Și nu putea cu-aceia să-i fie de ajuns doar
De mi-a luat la dînsa și ultimul vlăstar.
Și se 'naltă de-odată bătrina blăstămând:
Sălbatec poartă vîntul căruntu-i păr, suflînd.*

*— De mi i-ai luat, o mare, pe toți, atunceia iea
In turburea ta apă și însăși viața mea.
Și-acuma cîntă vîntul de leagăn'n cîntare
Pe cei cari muriră luptînd cu aspra mare.*

Trad. de N. I.

Un miniaturist: Ion Pillat

de ION SÂN-GIORGIU

Domnul Ion Pillat a debutat în poezie ca un rezultat al lecturilor din literatura franceză. A cetit cu hărnicie toți poeții contemporani francezi și din digestia lecturilor s'a născut poezia sa. Ia început cu vagi ecouri exotice și cu elemente de prefăcut simbolism, apoi simplificându-se până la parnasianismul cel mai sonor.

Ceea ce a surprins de la început în poezia acestui boier iubitor de artă, a fost mai mult sensibilitatea sa pentru frumosul în genere decât pentru elanul liric. Domnul Pillat nu este un liric, căci domnia-sa nu este un sentimental. Poezia sa e mai mult de esență cerebrală decât

de esență efectivă. Așa fiind, literatura domnului Pillat e ca atitudine operă de diletant rafinat, de artist și nu operă de poet creator de viață nouă și deslănțuitor de patimi.

Era firesc ca opera acestui poet să fie mai mult o colecție de imagini decât o serie de momente sufletești. Lectura i-a fecundat din capul locului fantezia și i-a dat prilejul să creeze o poezie care, deși distinsă ca formă și elegantă în expresie, s'a remarcat, mai ales în primele volume, printr'o artificialitate pe care, numai vaccinul tradiționismului bășinaș a putut-o înviora.

Domnul Pillat, părăsind exotismul din primele volume, s'a refugiat în lumea trecutului și a țarinelor natale. În volumul *Pe Argeș în sus* domnia sa reia firul intrerupt al poeziei alexandriane, chemând amintirile trecutului în ajutor și prefăcând alături de lumea bunicilor și a curților boierești acea atmosferă patriarhală pe care domnul Corneliu Moldovanu reușise să o evoace. În ciclul acesta tradiționalist nu interesează forma, pe care poetul o zămislește de astă-dată dintrun material lexic bășinașici interes ează mai curînd evoluția poetului spre o tărire a elementelor de poezie pe care le descopere în cuibul copilăriei sale și interesează apoi atitudinea sa mistică față de o lume apusă, pe care o simte retrăind în jurul său și care constituie în poezia sa nu numai un element decorativ, dar și un substrat organic unitar.

În poezia artificială a domnului Ion Pillat, călătoria sa pe Argeș a fost mai mult decât o excursie de diletant, a fost un eveniment sufletesc. A fost unica încercare de a ieși din diletantismul artistic și a intra în larga trăire poetică. Volumul acesta care ni-l oferă pe domnul Ion Pillat ca pe un artist al verbului, ca pe un cioplitor de imagini și ca pe un cizelator de versuri, ni-l impunea mai ales ca pe un rar poet de atmosferă. Păstrând propriile, opera aceasta ar fi putut încheia o activitate sau ar fi făgăduit o nouă înflorire. Se pare însă ca ciclul *Satul mieu*, care caută să se menție în aceeași notă tradiționalistă și în aceeași atitudine de estetafinat, desminte așteptările pe care le putem facem.

* * *
Domnul Ion Pillat se întoarce la diletantism. *Satul mieu* este, pentru unele detalii, evocări și imagini, o operă de artă. Este o frescă — și poetul, adăugând schițele lui Teodorcu-Sion, a

recunoscut acest lucru—în care viața satelor noastre este prinsă în mici medalioane, în aquarele aristocratice, din care însă lipsește viața și convingerea pe care o dă asimilarea lumii în mijlocul căreia trăește poetul.

Domnul Ion Pillat în diletantismul său s'a mulțumit cu instantanee lirice. D-sa nu este în acest ciclu decât un atent excursionist. În curtea de la Florica era la dânsul acasă. La Miorcani e simplu American călător în Orient, care descoperă curiozități și gesturi, colori și linii, pe care cu grație și cu atenție le prinde în obiectivul său fotografic. D-nul Ion Pillat nu are o atitudine sufletească față de această lume, fiindcă pentru domnia-sa lumea satului natal are numai o formă exterioară. Această lume nu trăiește vie, nu este pătrunsă de sufletul poetului capabil de a se contopi cu viața ei, ci este privită cu ochi străini de visător și colecționar și cu desinteresul estetic al unui creator de forme abstracte.

Pentru d-l Pillat ciclul acesta de poezii este ca atitudine o întoarcere la exotismul de altădată și o capitulare față de primitivismul epocii. Am fi așteptat dela poetul plin de caldă sensibilitate al Floricăi o evocare cu accente de tragedie sau cu gesturi de caricatură a unei lumi depărtate și oropsite pe care poetul a putut-o cunoaște mai de aproape în colțul neștiut al satului de pe Prut. Dar tocmai această lipsă fundamentală de viață interioară și de adâncire ne dovedește deplin incapacitatea sentimentală a poetului. Nu-i facem, firește, o vină din această anemie sufletească. Incapacitatea afectivă e o boală a secolului, iar neputința ideologică, un viciu al generației noastre. Domnul Pillat este tocmai prin acest diletantism un reprezentant caracteristic al epocii de tranziție a liriceii noastre.

Dar, față de întreaga generație de poeți lirici moderni, domnul Pillat este un artist. Iubind imaginea și cuvântul caracteristic, fugind de locul comun, urând beția de cuvinte inutile, d-sa s'a mulțumit, nu numai cu o formă rigidă și fixă care să strângă inspirația și imaginea ca un clește, dar și-a redus expresia la forma lapidară a două strofe, concentrând în ele toată viziunea poetică și toată sensibilitatea pe care ar fi putut-o turna în ea.

Domnul Ion Pillat e un miniaturist. El vede viața printr'o lentilă micșorătoare. E excursionistul care privește peisajul printr'un binoclu întors. Miniaturismul său nu este numai un capriciu stilistic, ci e mai ales o

atitudine sinceră. Neputința sa sentimentală și incapacitatea sa ideologică îl duc în chip firesc la miniatură. Astfel domnul Pillat a luat drumul poeziei de alibum, prinzând în câteva imagin-elementele caracteristice ale unor situații.

Ca artist și deci ca stilist, domnul Ion Pillat face în ciclul acesta un pas înainte. Chipul cum domnia sa știe să reducă la cele mai lapidare expresii elementele de poezie și cum prinde într'un gest tipic și într'o imagine caracteristică colțul de viață pe care-l evocă în miniatura sa constituie partea cea mai de seamă a acestei opere, căreia, dacă-i lipsește sufletul și elanul, îi prisosește imaginea și culoarea.

Maica Fevronia

...„Venisem cu o seară înainte, la Cerni, moșia lui Cucenu Iancu Scurei, împreună cu Vasile Marga, Jenică Tenea și Miluță Efstatiade, să vânăm prepelițe și potârniche.

A doua zi, disdimineață, eram cu toți împrejurul mesei, la cafea cu lapte.

Câte lucruri bune: Cozonac proaspăt, cald, cu gust de rom și portocale, caimac, miere aromată și ce lapte bun, gras.

Cucoana Sultânica, soția gazdei, o femeie înaltă, voinică, rumenă la față și durdulie, de vre-o patruzeci și cinci ani, gospodină vestită, ne zoră la vânat.

—Mergi și mată, Alexandre, zise cucoana Sultânica cu un surâs ironic abia simțit, către mine —, vād că ți-ai pus ciubotele cele roșii cu șireturi și te-ai prins în cataramă și cureie.— De ce nu stai mai bine cu noi acasă? Ai să mergi la primblare călare, cu Ana, — pe urmă vei cerceta hrisoavele vechi ale familiei, în bibliotecă, după cum faci de câte ori vii pe la noi.

— Ia, lasă băietul în pace, Sultânico, vorbe răzând cuconu' Iancu, un bărbat frumos cu barba albă, e mai bine să se părlească o leacă la soare, e lucru sănătos.

Am plecat cu toții, pe urmă, în veselie sgomotoasă a cânilor. Ne-am lăsat la vale, pe un colin de deal, până am ajuns la un pla-

tu intins, numit Călimsni, unde era o miriște de grâu deasă. Cuconu' Iancu Scurei cu vasile Marga au luat partea stângă.

La mijloc, s'a așezat Jenică Tenea, cel mai bun pușcaș. La dreapta ne-am pus eu și Miluță Efstatiade.

Erau o multime de prepelițe. De-abia toceam câți-va pași și cănele meu Fior, un setter alb, lăptos, cu o pată galbenă pe șold, se opriea fermecat, respirând greoi, cu buzele mari umflate.

Miluță și cu mine ne pregătam puștile, apoi, deodată, strigam căinelui:

— „Pii!“

Fior se năpustea iute ca o săgeată și prepelița se ridică sburând dealungul pământului.

Ca neofit într'ale vânătoarei, trăgeam eu cel dintâiu. Nervos și grăbit nu ochiam, ades, indestul de bine și dădeam greșuri. Dar Miluță Efstatiade, vânător vestit — mititel, slăbănog și cu un nas mare stacojiu — doboră îndată prepelița la pământ. Fior o aducea frumos în gură și o lăsa să cadă la picioarele noastre.

Am mers, așa, vre-o 3 ceasuri strângând, cu toți, multe prepelițe. Când am ajuns la un lan de meu, lângă un spinneris, Miluță și cu mine am rămas acolo, iar ceilalți au pornit înapoi să mai cutreere

odată Călimanii. Fior era obosit, fiind foarte cald.

Ne-am așezat la umbra rară a spinilor. După ce ne-am răcorit puțin cu un gât de apă, din plosca lui Miluță, am aprins câte o țigare. Deodată, un stol întreg de potirnici se lăsă drept în fața noastră în lanul cu meu.

— Ei, acu-i acu, zise îngrijat tare Miluță. Să vedem câte parale îți face cățelul.

Fior, mirosind a sălbătăciune, s'a ridicat în picioare, mișcând din nări în toate părțile.

Potârnichea e greu de vânat, căci fuge foarte repede prin desime. Cănele trebuie să fie de rasă și bine dresat ca s'o oprească. Pentru Fior, totul a fost o jucărie. Incrunțat, cu nasul la pământ și sfărâind puternic, umbla ca un titirez prin lanul cu meu. Se oprirea, brusc, încordat:

— „Puil“.

Potârnichea se ridica într'o bătaie de aripi asurzitoare. Miluță era atât de bucuros, încât nu mai putea sta locului. Douăsprezece potirnici au intrat în torbele noastre.

— Bravo, măi Alecule, ce căine strașnic ai! Fior aista al tău ar fi în stare să scoată și pe Scaraschi de coadă din adâncul pământului.

Miluță, entusiasm, luă în brațe cănele, îl sărută pe frunte și-i dete o bucăică de zahăr. Fior da din coadă mulțumit și răsufla iute cu limba lung atârnată la o parte.

Pe la amiază, ne-am așezat cu toții la umbra unui stog de fân și am stat la masă. Un argat de la curte, care se ținea după noi, ne-a desfăcut cutii de sardele, un borcan cu salată de pătlăgele vinete, apoi am mâncat cu mare poftă dintr'o spată de purcel rece. Ceilalți vânători, după ce au isprăvit masa, s'au culcat.

Eu, am pornit încet spre casă, lăsând pe Fior în seama lui Miluță Efstatiade.

Când am ajuns la curte, cucoana Sultănică și duduia Ana stăteau în cerdac, la răcoare.

Duduia Ana, o nepoată a lui conu Iancu Scurei, era înaltă, blondă, cu ochii mari albaștri. Venise de la școală, din străinătate. Terminând studiile și fiind ortană, stătea la Corni, deocamdată.

Cucoana Sultănică ne privea cu ochi plini de bunătațe.

După vre-un ceas de convorbire liniștită, duduia Ana și cu mine am plecat la primblare în pădurea de stejari bătrâni.

Ana părea o floare fragedă, vie.

a codrului. Pășea legănat, în ritmuri înăscut elegant, într'o armonie de linii sculpturale.

Vorbeam despre lucruri neînsemnate, pe când un val de foc mi întunecă pieptul... Ne-am oprit pe un tășan, într'un luminiș. Din adâncul pădurei se raspândea o liniște plină de taină. O boare ușoară, caldă, ne mângâia fața. În vale, Bistrița, ca un șuvoi de argint topotit, sclipia în bătaia soarelelui, și pierea departe, printre dealuri păduroase, într'o brumă albăstrie.

Ana se uită lung în ochii mei.

— Spune-mi, Alexandre, este adevărat că ai iubit o fată frumoasă, care a murit în brațele tale?

Ce splendid luminau ochii mari albaștri! Părea că toate puterile sufletești ale fetei, răscolite din adâncuri, scânteiau încordate.

— Da, am răspuns cu glas domol, este adevărat.

Privirea Anei se stinse într'o clipă. Trăsăturile feței i s'au contractat, brusc, dar s'a stăpânit imediat. Apoi, începuseră să rădă, cu un timbru sardonice, aproape sinistru.

Fulgerător, imi trecu prin minte, că am fost atit de aproape de vatra sfântă a adevăratei fericiri, de care însă m'am îndepărtat cu un cuvânt sincer, dar neindemnatic.

Ne-am întors, în urmă spre casă, vorbind din nou, despre acele nimicuri ușoare ale conversației obișnuite din saloane.

Duduia Ana s'a retras în camera sa. Am rămas singur în cerdac, cu privirile pierdute în zările depărtate.

Era spre seară. Soarele, aproape de asfințit, se cumpănia pe crestele azurii ale Ceahlăului, departe într'un lac de aur și purpură aprinsă. Un vintuleț răcoros îmbălsămat învăluia frunzișul teilor bătrâni.

O mihnire nespuse se anina ușor de piscurile gindurilor mele, apoi se scobora, pe neșimțite, în adâncuri... De-odată, m'a trezit glasul cucoanei Sultănică, care făcea gospodărie prin ogradă:

— Zamfiră, hăi, da bine așa se mestecă șerbetul de smeură? Doar ți-am arătat de atâtea ori... Uite, apuci făcălețul cu mina dreaptă și cu stânga învirtești, pornind dela dreapta nu cum faci tu... Iaca, vezi în loc să iasă roz, s'a făcut vinăc acum și tot zahărul l-am turnat degeaba... Arză-te-ar focul, și eu doar aveam de gînd să te mărit de Crăciun cu Costache argatul... Las' c'ai vedea tu măritiș...

Lăsînd pe Zamfira la mestecat șerbetul de smeură, cucoana Sultănică se opri la ușa bucătăriei, unde se vedea arzînd în vatră un

maldăr de ciocălăi. Costache argatul învărtia o frigare cu pui.

— Hai, Agripină, hai, dă-i zor cu masa, trebuie să vie musafirii, vorbia răstit cucoana Sultănică. Ia, vezi, mai unge puii ceja, nu te calici la unt... Dar sărmăluțele, mă-măliguța-s gata?

— Ia, lasă, duduică, că știu eu treaba bucătăriei, doar una e Agripina, răspunse îngîmfată bucătăreasa, o țigancă bătrînă și grasă. Vezi, mata, mai bine de sufragerie, că Ion feciorul e cam moluț la lucru — până scoate vinul din beciu, până pune masa și taie pinea, chiar că-ți iese sufletul.

— Bine zici, tu Agripină, răspunse stăpîna, — mă duc să-l mai imboldesc o leacă. Cucoana Sultănică urcă scările de din dos grăbită și dispăru.

Curînd s'au reintors și vinătorii. Masa, imbielsugată, li-a dat putere.

Miluță Efstatiade și Vasile Margă, după vouchiul lor obicei, se ciondăniau într'una:

— Măi Miluță, da prost cine mai ai. Tiras cela al tău nu face nici-o ceapă degerată. Bine că l-ai lăsat naibei acasă. Săptămîna trecută la Hoisăști, n'a putut să oprească măcar două prepelițe și, cînd s'a ridicat un stol de potirnici, se uita haihui la ele.

Miluță clipi din ochi, șiret.

— Iar, faci și tu pe grozavul, măi Țilică. Ce crezi că eu sunt chior și n'am văzut cite greșuri ai dat? Te lauzi că mare vinător și tu ești mai mult un fel de buhnaciu care umali teleleu Tănase pe colacuri, strici haliciurile de geaba și numai cit spari dihămile prin ierburi.

Cuconu Iancu Scurei și cucoana Sultănică făceau mare haz de dinșii, indemnîndu-l cu păhărelul, în care turna tămăios vechiu, ruginit Ion feciorul cel moluț la treabă.

Într'un tirziu, eram pe ceardac.

Duduia Ana se așează, pe neșimțite, lângă mine.

— Ce frumos este cînd iubești întâia oară, — nu-i așa, Alexandre?

— De cite ori iubești, ți se pare că atunci simți cea dintîi înfiorare a dragostei, i-am răspuns.

— Nu, reluă fata, liniștit, acelea sunt flori de toamnă.

Pe urmă am tăcut amîndoi timp îndelungat. În taina nopții de vară complice, sufletele noastre zburau, totuși, departe unul de altul.

Dar Ana era atit de frumoasă... Farmecul ei pătrundea adînc toate fibrele tineretelor mele, ca o undă vie, o undă de lavă aromată, ametoitoare.

(Va urma) N. N. Lenguceanu

Drumuri ardeleno necălcate

N. IORGA

La doi pași dela acel minunat oraș al Sighișoarei, în care se păstrează cu atîta pietate moștenirea unui trecut de strînsă solidaritate civică — cetatea fiind aproape un Stat autonom — printre înălțimi domoale, mai adesea descoperite de coaja verde a pădurilor, dealungul unor văi cotite și cotigite ca ale Moldovei mele, se ajunge, peste banalitatea satelor cu case greoaie și stîngace, de un singur tip, la castelul, se poate zice mai mult: la palatul de pe vremuri al contelui Haller.

Odată a fost aici bielsug, mîndrie și petrecere. Puternicele ziduri închid odăi de locuință, odăi de paradă, un „manej” ca o sală de teatru, colțisoare de convorbire, un parclis seniorial. Insemnările care pomenesc rostul de pe vremuri au mai rămas prinse de ruină.

Apoi părăsirea și-a făcut opera. Intre vechii pomi cari dau încă roadă, păreții crapă și se năruie. Scîndurile putrede au cedat și resturi de lemnărie atârna în gol. Duhori nesuferite se desfac din murdăriile acumulate. Unde nobilii în dantele și soțiile, fetele lor cu perucile pudrate priviau, dacă nu la spectacolele civilizației apusene, măcar la încurarea cailor de rasă ai Ardealului, picură tencuiala cojită. Se dejghioacă pe încetul fresca de supt cupolă, care prezintă în șir societatea de atunci, oameni și tipuri, până la popa românesc în haina lui neagră, fiecare avînd un număr de ordine care trimete la o listă pentru totdeauna pierdută. De acum pe veci necunoscutele figuri cască ochi speriați în fața pustiului tulburat numai la șoaptele elevelor, intimidat de atîtea amintiri, care se deprind într'un colț la țesătorie, pe cînd în celalt capăt glasurile copiilor unei școli elementare trezesc ecouri

dureroase în nesfârșirea cămărilor nelocuite.

* * *

Apoi mai departe prin această lume de sămănături triumfătoare, care-și fișie înalta săcară încă verde, la soarele de Maiu.

Iată Ghertanul, Birthalm al Sașilor. Ar fi un bloc de piatră banală ca atîtea alte sate dacă nu s'ar vădi îndată tesaurul pe care evul mediu l-a transmis timpurilor noastre.

A fost un timp cînd episcopii sășești stăteau aici. De cînd au plecat spre Sibiu, lăsînd în urmă mormintele acoperite cu lespezi de piatră ale înaintașilor, ale căror chipuri bărboase sînt pline de o aspră expresie, părăsirea s'a înstăpînit, și ea ar fi făcut și mai mult rău dacă acest admirabil popor de conștiință istorică și de instinct solidar n'ar sta așa de strîns unit în jurul tradiției sale.

Zidurile uriașe întrec prin vigoarea lor cele mai multe din cetățile noastre, mai noi. Apusul însuși are puține întărituri așa de zdravene. Ajungi la ele printr'un gang acoperit, plin de umbră, în care nu cutează să pătrundă buruiana triumfătoare și albinele care se îmbată

de flori. Și, pentru a vădi, parcă, strînsa legătură a prezentului: cu trecutul, procesiunea ieșirii din biserică ne întâmpină preoții în negru, cu lanțuri de aur, și vechile porturi arhaice ale femeilor și fetelor, care, cu toată predica abia ascultată, știu să se uite, ba chiar să ridă la căciulile noastre.

Supt o clopotniță apar fresce, care după costumul, mai ales după scufia personagiilor, par a trimete la secolele al XV-lea ori al XVI-lea. Se desfac și pier; coperișul, spart brutal de o scară de lemn, stă să cadă. Biserica însăși, superbă în simplitatea ei, are picturi din doua epoce, cu totul remarcabile, și la altar icoane pe lemn care aparțin la ce are mai bun Ardealul din veacul Reformei. O greoaie ușă de lemn se închide prin cea mai complicată operă de lăcătuș, și mi se spune că a aflat loc la o expoziție din Paris.

Sighișoara însăși arată în frumoasă biserică, al cărui pronaos are o așa de ciudată boltă joasă, întrefesută cu nervuri capricioase, resturi de fresce din care unele sînt din evul mediu încă, iar altele din epoca Renașterii.

E aici nu numai o bogăție de artă apuseană cunoscută, dar *posibilități mari de a o îmbogăți prin descoperiri neașteptate.*

Dela Washington prin Londra și Paris la Praga

— Din memoriile președintelui Masaryk —

Am cantărit totul foarte obiectiv — pro și contra — și am controlat regulile procedurii mele, am revizuit de mai multe ori întregul cadastru al acelor persoane cu care aveam să tratez și să colaborez, li cunoșteam pe toți relativ bine; ar ieși o carte destul de voluminoasă, dacă aș voi să scriu considerații generale, ar fi interesant și — pot s'o afirm — chiar instructiv. Nu aveam nicio îndoială asupra politicii de care avea nevoie Statul nos-

tru înoit; eram sigur că nu trebuie să cedez și că nu voi ceda față de nimenea în chestiunile de principii, care sînt cele mai importante. Dar peste toate antipatiile pur personale am tras cu buretele.

Știrile despre cari am vorbit, mi le-am complectat intrucâtva la Paris, mai ales, și prin ziarele noastre, care vorbeau despre prăbușire.

La Paris (sosisem acolo la 7 Decembrie) am făcut în primul rînd o vizită oficială președintelui

republicei franceze, Poincaré, spre a-î mulțumi verbal pentru ajutorul Franței și al său; l-am mai văzut apoi la un dîneu oficial.

După această vizită am plecat la trupele noastre, la Darney; le-am trecut în revistă și am petrecut câteva ore în mijlocul lor. Inapoiindu-mă la Paris, am schițat în drum primul meu ucaz. Am vizitat răniții la spital.

Ca și la Londra, am avut și la Paris vizite active și pasive. Foarte cordiale au fost vizitele mele la ministrul Pichon și la o întreagă serie de politicieni, ca la președintele Camerei, Deschanel, la Clemenceau, etc.

Pe Clemenceau nu-l cunoșteam încă personal, dar el mă interesa de mulți ani și i-am urmărit activitatea pentru armată în timpul războiului.

Mai mulți cunoscuți de ai săi mi-au spus că, la începutul războiului, Clemenceau era intrucâtva pesimist cu privire la sfârșitul războiului și la Franța. Cu atât mai mult mă interesa din punct de vedere psihologic faptul că dînsul, deși sceptic, a găsit energia necesară pentru muncă, nu numai pentru dînsul personal, spre a-și înfrînge pesimismul și scepticismul său prin muncă, ci și din devotament pentru Franța. Este însă adevărat că există sceptici și sceptici! Clemenceau îmi deșteptase interesul mai de mult, prin discursurile sale și prin activitatea sa literară, prin romanul său („Les plus forts”) și prin filosofia istoriei („Le Grand Pan”), în care pretinșul său scepticism se exprimă atât de plastic. La început, el nu ne simpatiza prea mult; propaganda austriacă și maghiară răspândise versiunea că dînsul ar fi austrofil.

Cînd s'a aflat că va veni la putere (ceea ce s'a întâmplat la 16 Noembrie 1917), mai multe ziare franceze au publicat după zărele maghiare știrea că noul prim ministru va fi de partea Maghiarilor, deoarece fiica sa ar fi măritată cu un Maghiar și că fratele său ar avea o Vieneză ca soție. Atitudinea sa obiectivă și energică în afacerea Sîxt nu a dat dreptate Maghiarilor. Cît va timp, el nu era de acord cu politica mea față de Rusia, deoarece nu pleasem cu armata în România; cu atât mai mult m'a bucurat că a recunoscut acum că desfășurarea lucrurilor îmi dăduse dreptate. De alminteri tocmai Clemenceau a fost acela care a stabilit încă în Decembrie 1917 și Ianuarie 1918 cu dr. Beneș acordul

Holberg.—Tăranul-baron.—Decor de V. Enescu

privitor la Unguri.

După aceste știri despre acțiunile austriace și austrofile, întreprinse în Elveția în timpul conferinței din Geneva și după conferință, trebuie să presupun că austrofilii aveau acces la Clemenceau; deoarece nu voiau să vorbească cu Clemenceau personal despre aceasta, am căutat să mă informez pe alte căi accesibile, în mod just și precis, asupra situației. Voiu mai reveni asupra acestei chestiuni.

Un personaj interesant în politica de atunci era d. Berthelot; nu numai ca factor politic—el a și ajuns mâna dreaptă a lui Clemenceau, — ci și ca observator politic al evoluției mondiale. Am discutat despre toate chestiunile importante, orînduirea Europei după războiu și mai ales despre Orientul apropiat. Important era faptul că el se declara, consecvent, pentru scoaterea Turciei din Europa, în concordantă cu planul inițial al aliaților.

Am înțeles și raporturile cu zăriștii și publiciștii (Gauvain și alții), bine înțeles și cu cercurile academice, în deosebi cu profesorul Denis.

La Paris se afla și colonelul House, astiel că am putut continua conversațiunile noastre despre război și despre pacea viitoare. El făcuse mai înainte cunoștința d lui Beneș, invitat la conferința de armistițiu, în care House a apărat vederile lui Wilson despre inutilitatea continuării războiului.

La ambasada engleză am întâlnit cunoscuți și prieteni englezi; pe lordul Derby l-am cunoscut abia aici. Amicii Steed și Seton-Watson au sosit de asemenea la Paris.

Cu ministrul plenipotențiar Vesnici m'am înțeles, întotdeauna, foarte bine. Cu dr. Trumbici am conferit pe larg despre viitoarea colaborare cu Iugoslavia.

Tot la Paris ne-am înțeles și asupra contururilor mai precise ale Micii Înțelegeri. Mai întâiu am tratat cu Take Ionescu, care l-a adus apoi pe Venizelos la mine. După situația de atunci ne imaginam un acord mai intim cu Iugoslavia și cu Polonia, cu România și cu Grecia, cari aveau din timpul războiului balcanic un tratat de amicitie cu Sărbii. Ne-am dat însă seamă de dificultățile ce aveam să întâmpinăm și mai ales de diversele chestiuni teritoriale, în primul rând între Iugoslavi și Români. Ne-am zis că la conferința de pace ne vom netezi calea pentru viitoarea noastră acțiune comună. Este adevărat că ideea Micii Înțelegeri plutia — cum s'ar zice—in aer. Munca comună cu România și Polonia în Rusia, raporturile intime cu Iugoslavia din toate țările, întreținute în cursul războiului, ca și acțiunile comune, cum a fost congresul dela Roma al popoarelor asuprite și organizarea Uniunii democratice a Europei Centrale în America, toate acestea au fost încercări premergătoare ale muncii comune.

Franța a fost cea dintăiu care ne-a trimis un ministru plenipotențiar; d. Clément-Simon, numit la 12 Decembrie 1918 pentru Praga, a plecat cu mine (în ziua de 14 Decembrie) la Praga. Împreună cu noi a plecat și atașatul militar englez, sir Thomas Cunningham, numit pentru Cehoslovacia și Austria.

Traducere de V. Teconția

CUPA DE LUMINĂ

O, Soare milostiv, stăpân al tuturor,
Mi-e sufletul flămând de cer primăvărat.
Dă-mi pâinea ta cea rumenă și caldă
Ce-ai scos-o din cuptorul de jărat,
In răsărit, spuzând-o cu-aurora:
S'o'mpart de-apururi tuturoră —
Felii de Paști — lumină caldă!

O, Primăvara mea cu cer albastru
Mi-e sufletu'nsetat de mustul roș de soare.
Intinde-mi cupa ta de alabastru
Cu chihlimbarul galbenei lumine,
Să-mi stâng tot întunericul din mine;
Intinde-mi cupa ta de alabastru —
Să beau dumnezeescul must de soare!

Dă-mi purpura ciorchinelor de poamă
Ce coc, roșind cu zorii dimineții,
Ca să-i culeg în coșul serii
Și'n neagra sufletului cramă
Să-i calc sub tălpile durerii:
Apoi să'mpart la toți drumetii
Cotnar spumos din cupa vieții:

ION BUZDUGAN

Miturile wagneriene și legendele noastre populare^{*)}

de EM. CIOMAC

„Cei cari au putut asculta în București poeme muzicale ca „Lohengrin“, „Vasul fantomă“, ori „Walkyria“ au simțit de sigur că farmecul atotputernic al artei wagneriene nu este numai în beția senzuală a muzicii acesteia directe, dar și în poezia magică a textului. Au simțit că lucrări ca acestea sunt cu totul altceva de cit obișnuitele opere.

„Cu Lohengrin, vechea lume a operii se năruie. Spiritul plutește deasupra apelor și în sfârșit lumină este“. Astfel vorbea în 1850 Liszt, cel mai înțelegător prieten al lui Wagner. Într'adevăr în această „operă romantică“ se înfăptuiesc puternice cele două principale elemente ce ne vor da prin unirea lor drama muzicală. Pe de o parte *textul poetic*, pe de alta *muzica simfonică*. Mai cu seamă prin aceasta își aduce Wagner reforma. În privința celui dintiiu element putem

spune că încă de la început, încă de la „Vasul fantomă“ și „Tanhäuser“, poezia e adusă pe scenă. Reforma e indeplinită de pe atunci. În privința muzicii, vom vedea că evoluția se face mai târziu. Iar în „Lohengrin“ această evoluție e aproape pe calea infiripării definitive.

Oricine ascultă această din urmă „operă“ e pătruns de un farmec care se lasă simțit, dacă nu înțeles, fără nicio încordare. *Simbolul poetic* este atât de străveziu în cât sub acțiunea exterioară, ghicim ușor acțiunea lăuntrică. De aci, imediată reacțiune a sensibilității noastre. Intuiția sufletească, pătrunde, după estetica wagneriană, în inima lucrurilor mai sigur și mai lesne de cit rațiunea cu tot aparatul ei laborios de speculațiuni. Și în acțiunea din „Lohengrin“ nu vorbesc sufletelor noastre un autor ori niște eroi accidentali, istorici — ci adevărul veșnic viu și simțit al unui mit.

Mitul e prin definiție popular. El trăește inconștient în sufletul mulțimii. Un subiect inspirat de dînsul va fi mai ușor simțit și înțeles de cit altul. „El e o creațiune populară prin excelență, simbol viu și veșnic adevărat al celor dintii senzații pe cari omul le-a simțit în fața Firii“. E fabula, tradiția care, sub formă de alegorie, lasă să se întrevadă un mare fapt natural, istoric ori filozofic. Wagner aduce mitul în subiectele dramelor sale poetice și simbolice.

Lohengrin nu este numai drama artistului, crainic al cerului care, coborîndu-și harul între oameni, e neînțeles, e cercetat cu rațiunea și nu cu sufletul și trebuie deci să se întoarcă pînă la urmă în turla lui de fildes. Astfel mărginit, simbolul ar pierde din frumuseța universală a înțelesului său. Simțim cu toții în cavalerul ceresc, mai mult decit apariția unui artist, a unui poet mîngietor. El ne pare însuși *Idealul* pe care-l chemăm, dar îl pierdem cînd vrem să-l cunoaștem de aproape.

E dinainte scrisă de soartă dorința de a-l cuprinde întreg, de a-l cunoaște, de a-l păstra.

Neînfrînatul dor omenesc de a și trăește simbolic în sufletul „pur feminin“ al *Elsiei*, suflet naiv și instinctiv ca norodul însuși, pe cînd *Ortruda*, femeia „politică“, intrupare a egoismului realist, în care a perit idealul, e tocmai potrivnica ei absolută. Elsa e și imaginea omenirii slabe și nedreptățite care și așteaptă cu o supremă nădejde mîntuitorul de sus. Și aceasta răsare, supt intruchiparea radioasă a cavalerului în zale de argint, venit din nemărginirea cerului și apelor albastre, purtat de aripele de zăpadă ale lebedei preacurate, scaldat în lumina visului.

Simbolul e vădit. Din „împărățiile reci ale ideii pure, ale frumuseții absolute“, cavalerul neprihănit năzuiește și el către pămînt, către oameni, către dragostea unei ființe.

Taina îl învăluie. Nu cere decit iubire și încredere. Sufletul trebuie să-l iubească, rațiunea nu trebuie să-l înțeleagă. E și simbolul „Luceafărului“ lui Eminescu. E o nemărginită, universală putință de expresie într'un mit ca aceasta, stilizat de un artist de geniu.

Legenda celtică a lui Lohengrin nu are apoi alt înțeles decit cea greacă a lui *Heros* și *Psyché*, sau cea românească a *fiului de împărat și a domniței din vis*,

*) Extras dintr'un studiu asupra lui Richard Wagner.

Analiza ucide iubirea, ucide ideea. E înțelesul obștesc mitului. Psyche sufletul omenesc, își apleacă lampa cercetătoare asupra lui Eros adormit. Ea infrange astfel, ca și Elsa, porunca tainei și divinul soț, trădătorul Eros, ca și Lohengrin, trebuie s'o părăsească.

Făt-frumos, în povestea românească, prin ochiana din camera tănuită a turlei, zărește pe domnița visurilor lui. El infringe astfel voința împăratului și trebuie să plece în lume, în căutarea idealului. Săgeata pe care o zvarila în neștire, ca să vadă încotr'o il mină soarta, cade din nemărginirea cerului, departe în zare, într'un copac uriaș. Făt-frumos ajunge, după ani de lupte și felurite întâmplări la picioarele pomului în care și găsește implântată săgeata sorții lui. Și, în clipa aceea, domnița din vis îi răsare supt înfățișarea unei paseri albastre care, lepădindu-și vestmintul își reia chipul minunat de femeie goală. Ea va fi soția lui Făt-frumos, numai dacă el nu-i va desvălui taina. E fermecată să rătăcească pe pământ în haina de aripi a paserei albastre. Numai noaptea poate părăsi dînsa veșmintul vrăjit. Făt-frumos o duce în palatul tatălui său și o ia de soție. Dar nu poate păstra taina. Și, îmboldit de sfaturi rele, în timp ce domnița lui dormea goală în culcușul lui, el, pe furiș, îi ia haina de pene și o pune pe foc. Îndată e pedepsit. Mireasa trădată se trezește, îl blastămă și dispăre în cerul de unde a venit.

Vedeți asemănarea de fond în simbolul legendelor. Toate au același temei, același înțeles adînc omenesc pe care îl vom întîlni și în dramele lui Wagner. O lume nouă, poetică, trăiește în teatrul acesta nou, și eroii ei, ca puterile simple, elementare ale Firi, trăesc nu atîta ca oameni, ci ca entități cuprinzătoare, cu toată tinereta și frumuseța neperitoare a legendelor populare.

Să ne amintim cu acest prilej și de *Siegfried*, eroul „Tetralogiei”. Copilul naturii e crescut în voie și el înțelege Firea, e aproape de dansa. În idealul lui etic și artistic, Wagner vede în *Siegfried*, omul liber, trăit în afara de convențiuni, omul ale cărui puteri s'au desfășurat nestinjenite în pădurea fermecată a simbolurilor care îl privesc „familiar” — ca să vorbim ca Baudelaire. O întreagă concepție despre viață e în „*Siegfried*”. Și această concepție e adîncă, fiind și dansa izvorită din

mit, din credințele populare care și făuresc și inestreaază eroii după chipul și asemănarea lor. Și *Siegfried* — etimologic, biruitorul în pace, — erou simbolic, nu e plăzmit numai de imaginația poporului german. Supt numele de Făt-frumos ori de Gheorghe cel viteaz, de pildă, el trăiește și în povestea noastră. Frații Grimm susțineau că fondul tuturor basmelor aparțin în comun popoarelor și e același la toate. Astăzi știința pare a confirma această vedere. Iată, nu de mult, un erudit, *Friedrich Panzer*, în revista germană „*Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur*”, redă în traducere povestea românească a lui Ispirescu, „Gheorghe cel viteaz”. Acest din urmă personaj legendar are o figură în totul asemănătoare cu cea a lui *Siegfried*. Și el e părăsit în pădure, mama lui fiind răpită, și el crește în mijlocul fiarelor, se joacă și se luptă cu puil de urs, are putere neîntrecută, lucrează la un fierar — ne gândim la *Niebelungul Mime* — și acest stăpîn vremelnice ca să se descotorosească de dînsul îl trimite împotriva unui balaur. Dar el ucide balaurul, și, sfătuit de-o păsărică, își scaldă trupul în singele acestui monstru, ceea ce îl face invulnerabil. Numai în spate s'a prins o frunză și prin partea aceea poate fi răpus. Întors la fierar, își făurește singur armele cu cari va învinge. Toate aceste amănunte sunt absolut comune în ambele legende. Detaliul cu invulnerabilitatea și cu frunza îl întîlnim la toate popoarele. Și *Achile*, scaldat de maică-sa *Thetis* în *Styx*, poate fi rănit numai în călcîiu. Îmi aduc aminte și de povestea lui *Odobescu* din *Pseudokineticos*, „Feciorul de împărat și fata din piatră”, dacă nu mă înșel. Și acolo, ca și în *Siegfried*, eroul trezește cu o sărutare fecioara care îi va fi soție. Către dînsa îl duce o pasăre năzdrăvană.

Până și numele spadei — *Balmung* la *Siegfried*, — *Balmut* la Gheorghe cel viteaz, confirmă identitatea.

Povestea scandinavă, spune autorul articolului din revista germană, e probabil venită la Români pe cale orală prin Sași în veacul al XII-lea. Dar povestea n'ar fi fost adoptată, dacă nu intrupa și ceva din sufletul neamului nostru.

Prin fondul acesta comun de năzuinți, de ideal, poveștile devin marele izvor din cari poetul își va scoate creațiile lui cuprinzătoare de înțeles curat omenesc (*rein-mensch-*

lich”), însușire care singură cată să stăpînească dramele muzicale ale lui Wagner.

Din înțelesul acesta simbolic-legendar își țese el urzeala. Din mediul acesta își va plăzmi eroii. O comoară neprețuită zace în imaginația populară. Ne amintim de atîtea chipuri din lumea veșnic vie a basmelor.

Evocăm pe Făt-frumos care răpește în amurg din livada paserei măiestre, merele de aur, asemeni lui *Hercul* în grădinile vrăjite ale *Hesperidelor*. Și grădinile acestea fermecate le vom găsi și în *Parșifalul* lui Wagner. Iar paserea măiastră, e însăși divina Himeră care se hrănește cu inima noastră, purtîndu-ne visul spre țara fără nume.

Minunată frumuseță a plasticelor icoane, cuprinzătoare ale unui înțeles uman atît de adînc!

Va tinde și intuiția creatoare a artiștilor noștri spre acest ideal neprețuit, singurul ideal statornic care zace în poveștile noastre, uitat, accesibil și purtător de aurite roade fără moarte?...

Răscolind amintirile

Anghel Dumitrescu

Dacă-l vor fi uitat acei ce l-au citit de mult, în schimb elevii de odinioară dela liceul Sf. Sava nu-l vor șterge din minte pe profesorul lor de acum o jumătate de veac, pe Anghel Dumitrescu.

Înalt, dar proporționat și mlădios, înfățișare meditativă, severă, cu priviri pătrunzătoare, păr bogat ca o coamă de leu din care pururea atârna o șuviță pe frunte și pe care o alunga pe spate cu o expresivă zmucitură din cap, era destul să înceapă o lecție de istorie pentru ca toată clasa, de obicei distrată, să se reculegă și să-l asculte cu plăcere. Frază aleasă, elegantă chiar, bogăție de amănunte, chip magistral de a prezenta subiectul, dar de a se impune ca să fie ascultat, toate aceste calități ni-l făcuseră respectat, adorat chiar, de și era foarte sever.

Mi-aduc aminte de procesul dintre el și minister în care ținea să-l convingă să noteze elevii așa cum se notau atunci, și pare-mi-se și azi, cu cifre între 0 și 10, pe când el aprecia cu aceste două simple formule: *știe* și *nu știe*.

Argumentul lui era acesta: ori știi o chestiune, ori n'o știi; în niciun caz nu poți s'o știi meritând 2

sau 3, 5 sau 6, 8 sau 9. Nu pot să admit că știu pe Ludovic al XV-lea, pe Ștefan cel Mare, pe Tudor Vladimirescu, ori războaiele punice, pentru nota 3 sau 10, fiindcă asemenea chestiuni se știu sau nu se știu. Un episod istoric, o problemă matematică, un principiu fizic, o formulă chimică, o perioadă geologică, nu sunt marfă care să se cântărească cu ocaua, ca să deduci că atârnă atâta și valorează atâta.

Pe când era directorul internatului Sf. Sava, un elev intern, Macedoneanul Simion Dumitrescu, fugia dela internat la teatru și aici Pascaly îl întrebuința ca figurant, iar Simion ne spunea nouă cu ifos că joacă în trupa lui Pascaly. Pe semne că într'o seară îi lipsia lui Pascaly lacheul care să anunțe regina în *Ruy-Blas*, și acest oficiu l-a îndeplinit Simion. De-atunci autoritatea artistică a lui Simion crește considerabil în ochii noștri.

Intr'o seară în ora de meditație, Simion ne făcea teatru jucând pe Mordon din *Muschetarii*. Ca să imiteze barca, Simion, luase o planșetă, o așezase pe un lemn rotund dela sobă, așa că planșeta, urmând mișcările imprimate de Simion să oscileze, dând impresia că alunecă pe valurile mării, așa cum era decorul la teatru pe atunci, și improvizatul Mordon își debitează dialogul între mușchetari și el. Se auzia: „Dumnezeu meu!... dă-mi putere!... ah, mizerabilii!... maica mea!... încă unul!...”

În chiar clipa aceasta culminantă pentru interpret, ușa dela sala de meditație se deschide și în cadrul ei apare Anghel Dumitrescu. Simion, așezat cu spatele la ușă, nu l-a văzut și dialogul a continuat. Băeții, cu nasul în carte, abia și puteau stăpâni râsul.

În toiul perorației, Simion observă liniștea și, rotindu-și privirile ca să și-o explice, dă cu ochii de Anghel Dumitrescu, care, scrâșnind din dinții îi făcea semn să vie la el. Dar Simion nu se putea ridica din cauza planșetei care oscila într'una. Reușește însă să se scoale și cu mura plouată se apropie de director.

Parcă-l aud azi pe Anghel Dumitrescu:

— După ce că nu nveți nimic, apoi nu lași nici pe alții să nvețe? Și cu o uimitoare adresă îl palmuește.

După plecarea directorului, domnește o clipă de tăcere, apoi băieții izbucnesc veseli:

— Urmează, Mordoane!

Mai târziu, când l-am cunoscut ca om de litere, mă aflam într'o zi cu Vlahuță la ceaiu la el în apartamentul din Str. Regală, când servitoarea, o Unguroaica, Anișca, introduce un domn cu un raft de hârtii subțioară.

Era spițerul P, care ținea cu orice preț să facă literatură.

— Maestre — îl întâmpină mușafirul — am aici o dramă în cinci acte și am venit să ți-o citesc, ca să-ți dai părerea...

— Imposibil, dragă P... Vezi bine, am o afacere cu domniile...

— Aștept, maestre...

— Iartă-mă, dar tratez cu domniile o afacere de onoare (și, improvizând o minciună) mă bat în duel, dragă.

— Numai un act, maestre...

Vădit enervat, Anghel Dumitrescu se pironeste într'un scaun și se face că ascultă.

Spițerul citește actul și pleacă

făgăduind să vie a doua zi pentru urmare.

Cum a ieșit, Anghel sare de pe scaun și chiamă servitoarea:

— Ce-ai făcut, nenorocito?... Știi tu cine e asta pe care l-ai băgat în casă?

Servitoarea stă timpită.

— Asta, Anișco — urmează crescendo maestrul — este un tâlhar care are un cuțit în cinci acte pe care-l viră în mine și-l răsuțește ceasuri întregi!

Înțelegi tu Anișco?... vrea să mă omoare. D'ăia, Anișco, dacă mai vine, să-i spui că nu sunt acasă, că am plecat departe, că am fugit, că am murit. Spune-i ce vrei, dar să nu mai între aci, că mă omoară cu cuțitul lui în 5 acte!

Ce mare păcat că a dispărut așa de vreme o minte așa de limpede și de distinsă!

V. Bilciurescu.

Naționalismul constructiv

Acțiunea studentească la sate însemnează o îndrumare serioasă pe ogorul cultural al țării. În fata naționalismului sgomotos și muscular, exclusivist și agresiv, ce s'a manifestat până astăzi în lagărul unei părți a studențimii noastre, se ridică hotărât celalt naționalism, constructiv și creator, cu năzuință evident pacifiste și cu dorul nestrămutat ca geniul neamului să-și desfășure toate forțele în vederea propășirii obștești.

Apostolatul românesc, îndrumat fiind pe aceasta cale, pretinde ca îndrumătorii lui să fie mai întâiu ei convinși și pătrunși de puterea adevărului ce vor să-l răspândească; să fie înzestrați, în acelaș timp, cu priceperea largă a spiritului vremii în care trăiesc, și, totdeauna, să aibă logica interpretărilor drepte în ce privește fenomenele sociale din cuprinsul țării, în legătura cu aspectele generale ale societății, aspecte comune tuturor țărilor.

Iată pentru-ce ar trebui ca studenților, de stinați sa invio-

reze sufletele prin puterea tinereții lor, să li se dea puținta unor mijloace de cultură care să-i îndepărteze dela preocupări și dela griji ce sunt protivnice unei culturi temeinice și adevărate.

În acest chip înțeleasă propaganda culturală a studenților la sate — după ce au izbutit ei însiși să-și aproprieze o cultură care să le invedereze dreptul la apostolat —, ea poate să înfaptuiască, în chiar cuprinsul unei generațiuni, opera culturală, pe care nu s'au învrednicit s'o facă decât prea puțini oameni aleși, cari, înainte de războiu ca și astăzi, se străduesc cu glorie și demnitate pe acest drum încă plin de mărăcini.

Verbalismului sever ca și tendințelor de ură, exprimate fără spiritul răspunderii de către cei cari își inchipuesc că „naționalismul integral“ este cheia care deschide României noastre porțile viitorului, trebuie să li se opună fapte adevărate de cultură, de îndrumare economică, de așezare socială, care să per-

mitz elementului autohton, românesc să se afirme în concertul neamurilor conlocuitoare în condițiuni de perfectă egalitate culturală și intelectuală, mai ales că însușirile sufletești ale poporului nostru îl fac pe acesta vrednic de înțelegeri superioare.

Drept aceia, dacă tinerețea celorlalte neamuri conlocuitoare se ostenește prin învățături serioase ca și prin tradiția unei așezări culturale mai vechi, să-și păstreze, chiar să-și sporească patrimoniul și prestigiul de civilizație, nu mai puțin adevărat este faptul că și tinerețea pur românească trebuie larg sprijinită ca să nu rămână, sub raportul vrednicilor culturale și intelectuale, în urma celorlalte.

Dar cine mai e preocupat

de aceste gânduri, în psihoza bizară de după războiu, decât o pleiadă de oameni superiori, pe cari îi doare într'adevăr mizeria vremii și cari sângerează de nenorociri, pe cari alții nu le înțeleg afară de ei?

Zările se nviorează însă, sufletele stau parcă în așteptare resemnată, coardele vioarei presimt apropierea maestrului viorist.

Naționalismul constructiv, în înțelesul său adânc și firesc, va face să vibreze într'adevăr coardele sufletului românesc. În ziua când mințile celor mulți vor fi descurcate din negrele ște de azi.

Iată un steag de idei pentru cei cari vor să meargă pe calea îndrumătorilor spre bine și spre progres.

Leontin Iliescu

Ceva din istoria decorului

Gordon Craig

Fără îndoială că cel mai de frunte teoretician și fondator al artei moderne de punere în scenă este Gordon Craig. Marea lui influență au suferit-o rând pe rând aproape toți regizorii de teatru din Rusia, Germania și Franța, iar, dacă ideile lui n'au putut să fie aplicate în întregime niciodată, farmecul perspectivei noi pe care o deschideau ele n'a rămas nicăeri fără de un răsunet ce se va resimți peșemne încă multă vreme. Ca aplicator al ideilor lui, Gordon Craig a putut să nu reușească totdeauna. Luminoasa lui năzuință rămâne însă cea mai originală dintre toate concepțiile de regizorat. El vrea să darăme teatrul vechiu, și să reconstruiască altul în care să introducă utilizarea, forma și dictonul care să se potrivească acestei arte. Prin urmare nu năzuință spre realism ci spre un stil anume.

Vrea un teatru pur, unde gândirea să se mărturisească prin gest, prin horă de viziuni și imagini nedefinite, scuturând pentru totdeauna jugul literaturii, al muzicii și al picturii. Teatru, numai teatru! Și acest teatru nu-i nici jocul actorilor, nici piesa, nici punerea în scenă, nici danțul; e un tot alcătuit din elementele care-l compun în chip firesc; *gestul*, suflet al jocului, *cuvintele*, trupul piesei, *linii* și *colori* din cari ia ființă decorul și *ritm*, esența danțului. Crede Gordon Craig că va veni o zi când nu se vor mai juca piese așa cum le știm noi și se vor crea opere speciale pentru teatru: aceasta va fi când toate elementele vor fi încheigate și concepute de un acelaș spirit: regizorul, care ar trebui să fie totodată actor, pictor de decoruri și costume și director de scenă.

Până la vremea aceia ideală,

pot să fie adaptate — în oarecare măsură — și unele din piesele externe. Totul să se zămislească în linie simplă și grandioasă, lăsându-se vorbeii strălucirea ei, stilizând decorul și personagiile și suprimând oarecum însuși artistul care trebuie să ajungă un fel de păpușă superioară. În felul acesta se creează o armonie vizuală care înfăptuește unitatea operei de oarece este concepută de un singur individ.

În volumul său „Arta Teatrului”, Gordon Craig lămuirește principiile lui. „N'am să mă iau la întrecere cu fotografii, departe de gândul ăsta. Am să mă străduiesc în schimb să ajung la ceva pe de-a'ntregul opus vieții de toate zilele, vieții reale pe care o vedem”, scrie el. Într'adevăr, el caută să aleagă câteva colori care să se armonizeze cu tonul piesei. Ia apoi ca punct de rezim, centru al machetei, un lucru oarecare, parc, fântână, balcon etc., grupând în preajma lui și dependent de dânsul celelalte lucruri de care se vorbește în piesă și care trebuie să se vadă. Lumina are sarcina să armonizeze decorul. Urmărind calea aceasta, când a montat „Hamlet” la Teatrul Artistic din Moscova, Gordon Craig a căutat să realizeze o personalitate mereu ținută a mărimilor și valorilor între personagiile piesei și cadrul în care se desfășoară acțiunea, tinzând să facă din erou „un suflet așezat într'un spațiu nesfârșit și rece”. Să mai cităm pentru cea mai bună lămurire următorul pasaj din cartea lui, pasaj referitor la montarea lui Macbeth:

— «Știm piesa foarte bine. Pe ce meleaguri se petrece? În ce fel se arată ea închipuirii noastre, în primul rând, și apoi, ochilor noștri? Eu de pildă văd două lucruri: o stâncă înaltă și răpoasă, și-un nour umed înceșosându-i vârful. Aici jos, lăcașul oamenilor cruzi și răzbu-

nători ; acolo sus locul în care sălășluiesc spiriteje rele. La sfârșit nouorul va distruge stâncă și spiritele vor înfrânge oamenii. Veți spune numai decât: frumos și bine, dar cum să realizăm asta pe scenă? Construiți o stâncă și închipuiți ca o ceață care să-i ascundă vârful. Ce formă va avea stâncă, și ce culoare? Ce linii vor da impresia de înălțimi și de stâncă răpoasă? Duceți-vă să vedeți vreo stâncă, dar aruncați numai o privire și însemnați *liniile generale și direcția lor*; conturul amănunțit n'are nici o importanță. Suiți liniile cât mai sus, nu vă fie teamă: nici odată n'or să fie destul de înălțate. Aduceți-vă aminte că toate acestea n'au nimic aface cu realitatea și că e numai chestie de proporție.

«Dar colorile», veți zice, care sunt colorile pe care le-a indicat Shakespeare? Nu întrebați natura, ci însăși piesa. Veți găsi două colori: una a stânci, și a oamenilor, alta a nouurului și a spiritelor. Ascultați-mă pe mine, nu mai căutați alte colori. Compuneți-vă decorul și costumele aducându-vă aminte că fiecare din aceste două culori poate să aibă foarte multe nuanțe. De stați în cumpănă, de vă îndoiiți de voi înșivă sau de ce v'am spus eu, când veți termina decorul vostru, nu va mai fi în ochii voștri realizarea vizionii interioare ce v'ați făcut-o după indicațiile lui Shakespeare».

Între asemenea tendințe, evident, pictorii nu aveau nici, un rost. Dealtfel Gordon Craig nu-i întrebuințează și caută să convingă și pe alții să se ferească de ei.

Gordon Craig și-a început cariera de director de scenă în 1896, montând «On ne badine pas avec l'amour» de Musset. De atunci a creat în 1900 «Didon și Enea», în 1902 «Masca iubirii», în 1903 «Acis și Galathea». În 1904 a cu-

treerat Germania montând la Lessing Theater din Berlin «Veneția salvată» de Ottoway, apoi în 1905 a compus decorurile și costumele pentru „Electra” pe care trebuia s'o joace uriașa Duse. Tot pentru Eleonora Duse a lucrat în 1906 decorurile și costumele din «Rosmersholm» de Henric Ibsen.

A trecut apoi în Rusia, continuându-și cercetările lui de teatru și în 1912 montează la Teatrul de Artă din Moscova «Hamlet», cu care a avut un mare și convingător succes.

Totuși ideile lui nu puteau să fie totdeauna și pe de-a în- tregul primite, iar Gordon Craig n'a înțeles să facă niciun fel de compromis. În felul acesta s'a lăsat de gândul să mai monteze — cum era vorba — „Regele Lear” la Deutsches Theater și „Macbeth” pe o scenă englezească. După aceea s'a dat cu trup și suflet școlii lui de Artă Teatrală, pe care a deschis-o la Florența în 1913 și revistei «Masca», scoasă tot la Florența încă din 1908.

Culturale

Conferințele d-lui Pittard, la Fundația Carol I

II

După ce în prima conferință d Pittard a prezentat și ilustrat cele mai vechi elemente de viață și cultură umană, instrumente, unelte, arta, așa de splendidă în epoca paleolitică, era firesc ca d-sa, mai ales ca antropolog, să se întrebe: cui se vor fi datorind aceste începuturi, unele într'adevăr remarcabile, de cultură umană? Cari sunt cei mai vechi locuitori ai lumii și în special ai Europei, unii dintre dânșii poate chiar autorii artei paleolitice din Franța și Spania, sau înrudiți cu dânșii?

Într'o întreagă serie de diapozitive dintre cele mai potrivite, d. Pittard a arătat că epocii paleolitice mai vechi îi aparține rămășițele omenesti dela Heidelberg (*Homo Heidelbergensis*), contemporan cu animalele de climat dulce, interglacial: rinocerul, elefantul vechiu, hipopotamul. Că acestor fel de oameni i-a urmat un alt tip, *homo Dawsoni* (numele unui geolog) de la localitatea Piltown. În al treilea rând vine, în ordinea vechimei vestitul *homo Neanderthalensis*, din epoca quaternară mijlocie, cu un climat rece și umed, epocă de viețuire a mamuților și a culturii musteriene. Rasa dela Grimaldi, rasa dela Cro-Magnon și rasa dela Chancelade nu sunt cîte trele decât cele mai vechi resturi de fosile de *homo sapiens*, rasa mare de obirșie directă a popoarelor de mai târziu. Aceste rămășiți de *homo sapiens fossilis* corespund ultimelor peri-

oade ale epocii quaternare sau paleoliticului: perioada aurignaciană, solutreană și magdaleniană.

Evoluția este destul de clară atât în ce privește capacitatea craniană, conformația feței, ținuta capului, etc. Într'o clipă ai suggestia nesfârșitelor secole și milenii cari au trecut dela desfacerea omului de viața animală și cultivarea lui până în timpurile protoistorice.

Epoca de trecere dela paleolitic la neolitic, învățații francesi o numesc epoca aziliană, tot după numele unei localități. După ea începe o vreme cu mult mai apropiată de noi, epoca neolitică, sau a pietrei lustruite, pe care d. Pittard o ilustrează cu tot ce putea fi ilustrată mai frumos din preistoria europeană: palafitele sau locuințele lacustre elvețiene.

III

Descoperite în al șaselea deceniu al veacului trecut, locuințele lacustre elvețiene au ieșit la iveală în timpul unei mari secete, cînd, apele retrăgîndu-se, a apărut pe fundul lor o mulțime întreagă de pari, urme ale unor vechi locuințe și, printre ei, tot felul de resturi, obiecte de piatră, de os, de lut ars, olărie, în sfîrșit tot utilajul unei vieți orînduite, ba chiar destul de prospere. Animalele domestice sînt cunoscute, de asemeni cultura cerealelor — d. Pittard dă cîteva exemple foarte frumoase de cum s'au păstrat dovezi pînă astăzi. Cu pasiunea și ușurința de etnograf

încercat, d. Pittard descrie colorat această viață de acum 4—5 000 de ani, cum ar descrie-o pe aceia a unui sat din Dobrogea actuală, pe care de altfel o cunoaște bine.

Nu mai puțin interesantă și clară a fost prezentarea caracterelor de rasă ale popoarelor acestor timpuri. Deosebind o rasă nordică de una mediteraneană, cu evidente trăsături de amestec, aduse de migrațiuni și invazii, d. Pittard s'a

referit în mai multe rânduri la țara și locurile noastre, de unde, pe Duna în sus, s'a putut aduce dela noi nu numai chihlimbarul, dar și un schimb de populație. În orice caz, în chip repetat, d. Pittard a constatat bogăția excepțională a materialului nostru din epoca neolitică, implicit deci viața variată și bine înzestrată ce se va fi desfășurat și la noi în aceste timpuri.

A.

Literatura minoritară

Ileana Cosânzeana

de Kovács Dezső

Mijește de ziuă. De după stufră și cerul strălucește vioriu. În odaie se revarsă un aer răcoros, parfumat, amestecat cu mirosul unor așchii proaspete de rânda. Se ivește și soarele însângerat de după malurile râului, săgetându-și razele tremurătoare de aur pe fața copilului. În loc de sărutări de mamă îl mângâie cu trandafiri de cari presară din belșug și pe fața împăcată, frumoasă a mamei din camera de alături.

— Ionică, ascultă, măi Ionicule! Scoală-te, scoală-te, odorul meu, că am de lucru aici în odaie! —, înghină Saveta, bucătăreasa bătrână...

Copilașul se trezește speriat, dar, văzând pe bătrână, se liniștește; și i se pornește pe buzișoare un zâmbet dulce.

— Adu cafeaua!

— Mai întâiu să ne îmbrăcăm, răpede! Astăzi avem mult de lucru!

— Nu mai e boiană?

— Nu, nu! Dar tă repede! — Și, pe când îl gătește cu pantalonășii și cu ghetete, dă poruncă servitoarei imbujorate, care trece grăbită prin odaie.

— Dulapul cel mare să-l duceti afară în tindă, și fierul să-l mutați în chilia stăpânului.

— Nu-i așa Saveto, că eu de aceia nu dorm în odaia mămicăi, pentru că acolo mă trezesc servitoarele, când au de lucru, de curățit. Am visat că...

— Taci din gură! Ți-a murit mămica! Astă noapte a murit mămica-ta.

— Cum de a murit? —, întreabă copilașul uimit. Oare cum e dansa, moartă?

Ieri și alaltă-ieri mult s'a mai vorbit în bucătărie. Mai întâiu a spus-o Saveta, și pe urmă au șoptit-o și ceilalți.

Copilașul, auzindu-i vorbind cu aer grav, și a zis și el:

— Mămica-mi are să moară. — Gândindu-se asupra acestor vorbe, și-a mai zis în sine că celelalte lucruri n'au să moară. Când a trecut în dormitor, l-au rugat să tacă molcom. Tăticul ședea la căpătăiul patului, și-i făcea semn cu mâna.

— Mămica doarme.

— Da, da. Acum doarme numai, dar are să moară. Da, noi o știm!

— se gândi cu mândrie copilașul. Apoi a murit. Azi dimineață a murit.

Pe dudul din fața ferestrelor, și pe streșina bucătăriei de vară vrăbii sprintene ciripesc; una din ele s'a așezat pe cercevea, iscodind ce se petrece înăuntru.

— Mi-a murit mămica! — a vrut să-i spună copilașul, dar a știut că prin geam nu se aude glasul. Numai gura îi se vede mișcându-se.

— Ionică, pentru Dumnezeu, să nu-ți ții așa de țepăn piciorul, că nu te pot încălța!

— De ce mă încălți cu ghetete cele nouă? Cele vechi sunt mai bune, mai largi.

— Doamne Dumnezeule! ce copil! — mormăi bătrâna servitoare.

Copilașul se uită cu ochii holbați la razele soarelui și în mintea lui răsare un gând vag despre rostul și însemnătatea acestei zile. Samănă a Duminică și Crăciun. Se vor trage, pe semne, și clopotele.

Acuma du-te de te joacă până isprăvim; atunci te vom chema.

— Și cafeaua mea? Saveto, unde mi-e cafeaua? Și să nu sărut mămicile la mămică și la tăticu'?

— Las-o pe mai târziu când vom fi pregătit tot. Deocamdată du-te și te joacă în curte!

— Dar ce-i cu dejunul, Saveto. Savetico, bătrânico?

Așa îi zicea când era în toane bune.

Lacrimile o podidiră pe bătrânică.

— Ai dreptate, ai dreptate; du-te în bucătărie: astăzi îți iai cafeaua acolo.

— Pentru asta nu trebuie să plângi, Savetico, că doar eu nu mă supăr.

— Nu nu; du-te numai!

Copilașul iese. Trecând pe lângă dormitor, se oprește din mers și-și ciulește urechile. Nimic nu se strecoară dinăuntru decât șoapte și șgomot ușor.

Răsgândindu-se, își frământă mîntea.

— Cum o fi?

Mergând mai departe pe coridorul întunecat, într'un colț vede ceva nou și straniu. Un astfel de lucru n'a mai fost în casă. Miroase pretutindeni a tămplărie, a așchie proaspătă de rânda.

— Lidi, ascultă, Lidi! Ce-i asta? — întreabă el pe o servitoare grăbită.

— Asta-i capacul sicriului, Ionicule dragă, răspunde, cu milă, servitoarea. — Dar du-te de-aici, că ne stai în cale!

Copilașul, pe gânduri, își trece în revistă amintirile. Unde a mai văzut el capacul unui sicriu? Unde Doamne unde?...

Da, da, în povestea Ilenei Cosânzeana, cu coșite aurite, se vorbește de un sicriu... Prin urmare așa-i capacul sicriilor. Acela era însă de sticlă, nu de lemn. Impărăteasa blestemată a omorât pe Ileana Cosânzeana și piticii i-au făcut un coșciug de sticlă. Adecă nici nu l-au făcut, că l-au găsit de-a gata sub tufe. N'aveau decât să-l scoată. Supt el își făcuse culcușul o șopărlă cu spinare aurită. Seara are să-i mai povestească bătrânică din nou — povestea.

Se duce la dejun și, pe când își ia cafeaua, își ascute urechile și ret, dacă nu cumva ar putea afla cum e mămica?

Nimic, nimic. Nu se vorbește de ea. Intunericul devine din ce în ce mai de nepătruns și el începe să bănuiască cu sufletul lui de copilaș cât de mare e prefacerea care s'a produs în casă, în odăi, peste tot și pentru tot.

Pe la amiază îl caută una din mătușle-i venite azi toate în vizită.

— Vino, odorașule, să ți-o vezi pe sârmana!

Ea zace în odaie, sub zambile, acoperită cu un giulgiu. Samănă cu Ileana Cosânzeana. Iată, în oglindă mai e un alt sicriu frumos, învălit

și acela în niște norași de giulgiuri.

Sărut'o, sârmana!

El se atinge sfios de poala dantelei și apoi se retrage din mijlocul celor mari într'un colț. Aici găsește calul de nuele și căruța. Nebăgat în seamă de nimeni, le ia și iese în curte să se joace. Înaintea porții deschise stau niște țărani.

Unul dintre copiii de țărani își ia inima în dinți, intră în curte; iar copilășul, împrietenindu-se cu el, începe să se joace.

— Știi tu povestea cu Ileana Cosânzeana? — întreabă el dintr'odată pe copilul de țăran.

— Nu o știu.

— Saveta are să ni-o povestească Mi-a fâgăduit. Atunci am să mi-o însemnez și eu. Dacă o țin minte tu-o voi povesti-o și ție. E o poveste minunată; ai să vezi. Mi-a murit mămica! A murit, da, a murit.

— Nu-i așa, că a murit? O știam.

— Eu însă am știut-o înaintea ta.

— A fost doar mămica ta! Nu era greu s'o știi. Dacă mie-mi va muri mama atunci am s'o știu eu cel dintâiu.

Și apoi se pierdură în joc...

Traducere de Bitay Arpad

Mișcarea literară în străinătate

Revue de métaphysique et de morale. *La pensée grecque d'après M. Leon Robin*

Acestei admirabile cărți îi adaugă un studiu E. Bréhier. Într'o chestiune atât de dificilă ca aceea a gândirii grecești, nu cu ușurință se poate găsi cel care să spună o părere cu autoritate. Dar Bréhier e cunoscut și prin cursurile, și prin cărțile de istorie a filosofiei, care au pătruns de mult în public.

Bréhier socotește că niciodată nu se vor epuiza cele ce se referă la istoria filosofiei grecești, ca una a cărei influență asupra gândirii umane — din evul mediu și pînă azi — n'a încetat. Se poate spune cu siguranță că toate direcțiile filosofice care s'au ivit posterior, au ca prim germen un simbul din largă filosofie elină. Și este explicabil aceasta: n'avem decît să ne gândim la lipsa totală de dogmatism în operele tuturor filosofilor elini, ca să înțelegem de ce filosofia acestui popor a fost totdeauna nu un jug, ci un mijloc de eliberare.

Filosofia greacă s'a născut din largă difuziune a spiritului raționalist. Tendința de a reflecta asupra lucrurilor omenești o vedem la primii mari poeți: Homer și Hesiod, se îndreaptă spre o idee de ordine și dreptate, indiferent de normele tradiționale și de religie. Chiar miturile își pierd caracterul lor divin și tind a se transforma în forțe naturale. În acest fapt se vede pece-tea spiritului elin.

Acest spirit raționalist este aplicat de Greci și la materialul pe care îl primesc din Orient. Într'adevăr Orientalii cunoșteau anumite etete matematice pe care le folo-

seau în viața practică, și pe care le primesc și Grecii; dar ei sunt primii cari au curiozitatea și dorul de a le demonstra, și întemeiază astfel adevărata știință.

Primul merit al lui L. Robin este că evită orice chestiune care nu s'ar putea rezolva prin apelare la texte; nu găsim în cartea sa o construcție teoretică a filosofiei grecești, dar ne oferă pietrele întregului edificiu.

Un alt aspect al filosofiei grecești este strinsul raport dintre ea și mitologie. Filosofii Greciei s'au apropiat de mitologie, unii criticând-o și răspingînd-o, cei mai mulți adaptînd-o și absorbînd-o.

În cele 400 de pagini extrem de condensate ale lui Robin, n'avem de sigur un tablou complet al evoluției gândirii grecești, nici o amănunțită expunere a filosofiei acestui popor, dar prin înălțurarea hotărîtă a tuturor amănuntelor de o importanță nedecisivă — canu cumva deasă înșiruire de copaci să ne împiedice de a vedea pădurea —, autorul ne oferă o admirabilă vedere a ansamblului.

Plus că — prin extrem de interesantă interpretare a dialogurilor lui Platon și limpezirea solidă a operei lui Aristotele — gustăm în cartea aceasta parfumul însuși al cugătării celor două mari spirite ale antichității.

Nouvelles Littéraires. *Un mare poem inedit al lui Arthur Rimbaud*

Într'un număr recent al acestei reviste, anunțându-se apariția apropiată a unui studiu al lui Marcel Coulon, studiu care-și propune a pătrunde în adîncul operei lui Ver-

laine și Rimbaud, sunt reproduse mai multe bucăți dintr'un mare poem al celui din urmă.

„Ce qu'on a dit au poète à propos de fleurs” este titlul acestui poem inedit, pe care glosarul și notele explicative ale lui Coulon îl fixează în opera și psihologia rimbaudiană. Cităm și noi trei strofe cu care se termină prima bucată:

— Des lys! on n'en voit pas!
Et dans ton vers, tel que les manches
Des Pécheresses au doux pas
Toujours frissonnent ces fleurs blanches!

Toujours, cher, quand tu prends un bain,
Ta chemise aux aisselles blondes
Se gonfle aux brises du matin
Sur les myosotis immondes!

L'amour ne passe à tes octrois
Que les lilas — ô balançoires!
Et les violettes du bois!
Crachats sucrés des Rymphes noires!

Nuova Antologia. *Paderevski.*

Cunoscut în toată lumea ca unul din cei mai mari pianiști, revenind stăruitor în știrile presei și în discuțiile zilnice odată cu sfîrșitul războiului mondial, cînd — Polonia realizîndu-și unitatea — marele artist prezidează primul guvern al patriei sale libere, personalitatea lui Paderewski era totuși insuficient oglîndită în spiritul celor mulți.

În numărul pe Maiu al revistei italiene senatorul și iubitorul de artă Valperga se ocupă într'un articol interesant de Paderewski. Ceia ce unii bănuiau, alții credeau, devine limpede citind impresiile unui om în stare de a înțelege și care a avut și are relații destul de strînse cu marele pianist.

Ceia ce se remarcă din prima clipă la Paderewski — și prin aceasta diferă el de cei mai mulți foarte mari artiști — e faptul că are o personalitate din cele mai complete. În curent cu tot ce face podoaba gândirii omenești, această largime de spirit i-a facilitat de sigur în gradul cel mai înalt acea extraordinară — și plină de poezie — interpretare, care se adaugă unei tehnici din aele mai desăvârșite. Dacă la acestea mai adăugăm aprinsul lui patriotism care l-a făcut să refuze chiar invitațiile extraordinar de rentabile, cînd veniau din partea opresorilor țării sale, înțelegem de ce în viața politică a țării sale a avut din primele clipe rangul cel mai înalt: este admirația pentru marele artist, recunoștința pentru serviciile aduse patriei sale și confirmarea măreției personalității sale, care nu se află pe teren necunoscut, cînd iese din cercul acesta al artei pure.

Europäische Revue

O revistă nouă și atît prin programul seducător cit și prin conținutul în toate ramurile larg cuprinzător, mult înviorătoare.

Rezagăndu-i fraternitatea sentimentală, tinzînd a mijloci cunoașterea și înțelegerea cât mai adîncă între popoare, revista vrea un lucru frumos și nu ușor: să afirme și să întărească unitatea spirituală a Europei.

Personalități care colaborează în primul număr: Hoffmanns zht, Ferrero, Noi, Sibel, Oskar Schmitz, André Gide, Stefan Zweig, etc., cit și varietatea chestunilor tratate — asupra cărora vom reveni pe larg într'un număr viitor ne fac să privim cu cele mai mari nădejdi această nouă mare publicație.

Mărunte

Desideriu Kovács, a cărui nuvelă o publicăm în numărul de față, este un scriitor maghiar din Cluj și este unul dintre cei mai buni nuvelisti ai Maghiarilor din Ardeal. Di Bitay un devotat propagandist al intrării maghiarilor române, a tradus mai multe nuvele ale scriitorului ungar pentru „Universul Literar“.

Bilanțul stagiunii ce s'a închis Duminică 21 Mai la Teatrul Național merită să fie în de aproape cunoscut. El va avea darul să mai îmblânzească puîntel pe cei îngrozii de invazia pieselor originale, și să-i facă mai puțin aspri față de oficialitatea primitoare, fie ea comitet de lectură, fie director al Teatrului.

S'au jucat 30 de prese, din care 5 într'un act, făcînd un total de 392 reprezentații: 238 din ele cu cele 17 piese originale (12 noi și 5 reluări) și 154 cu lucrările marelui repertor străin.

O nouă industrie incolțește în țară: a filmelor. Dela încercările neizbutite dinainte de război până la realizarea fericită a nuvelei lui Carageale „Păcatul“ nimeni nu mai avea curajul să se avînte pe un drum din care străinătatea are înzecite foloase. Un tânăr regisor, cu practică în stadiuri vieneză, d. Jean Mihail, a rupt fericit ghiata izbutind să deschidă iarăși ușa care ruginise. „Păcatul“ de Carageale și „Manșă“ de Ronetti Roman („Tîgancușa dela iataș“ e

făcută de o societate străină) sînt cele dintîi încercări. Mișcarea tinde să se canalizeze. O societate e gata să ia ființă. Poate că în clipa de față e fapt împlinit. Meleagurile noastre așa de minunat de pitorești și trecutul nostru cu adevărat eroic, a putea prin acest lesnicios mijloc să-și arbat dreapta cunoaștere chiar în ochii celor ce nu prea vor să ne cunoască.

Stagiunile teatrelor năzuiesc că se întindă încet încetșor peste tot anul. Dela o vreme când se deschideau în Noembrie ca să-și încuie portile în Februoar, și până azi am străbătut drum lung și anevoios. Teatrul se afirmă astfel tot mai mult ca o necesitate. Acest progres însemnat îngreuiază sarcina conducătorilor și-i silește la sacrificii tot mai mari. Repertoriile se fac cu o deosebită atenție și pentru întărirea trupelor cu elemente noi și bune nici o ispită nu-i neîntrebuîntată. Tinereta nerăbdătoare, svânturatecă și bătaioasă schimbă cu câte-va sute de metri locul de muncă căutînd o mai dreaptă prețuire și întrebuițare. E peste tot o patimă și un entuziasm care tăgăduiește mai mult decît toate aparențele. Dar de nicăeri nu se vede ivindu-se mâna aceea fîrîcî, mâna aceea care a fost odată și-a făcut minuni pentru vremea ei, care să te deodată brazda cea mare în teatru și să pue pe sforțările teatrale întreita pecete a unei personalități, a unei vremi și a unui neam.

La marea expoziție de arte decorative dela Paris a luat parte și „Comedia franceză“. Bibliotecarul marelui teatru francez, d. Conet a aranjat o expoziție retrospectivă a costumului și a decorului, scoțînd la iveală tot ceea ce putea să cuprindă interesant vechea arhivă ce-i stă la dispoziție.

Machete de decoruri și costume încă dela jumătatea veacului al șaptesprezecelea, programe și afișe gravuri din epocile cele mai strălucite de teatru, ediții originale din piesele marilor scriitori, portrete de ale artiștilor renumiți până la micile amintiri, daruri, scrisori și cărți, toate sunt făcute să ilustreze prodigiosul drum al mișcării teatrale din țara-prietenă, dela cele dintîi zile ale înfîntării unui teatru permanent până aproape de zilele noastre.

Cărți și reviste

Eulemberg, „Siluete Literare“.

Se mai găsește la librării această carte admirabilă și originală. Nu dese ori cel obișnuit să cetească are norocul să-i cadă în mină o carte atît de plăcută. Nu-s bucăți de critică în genul obișnuit: un studiu mai mic sau mai întins cu impresiuni personale, ori cu în-lănțuiri de caracterizări pe cât se poate stricte științifice; ci studii de întindere aproape egală asupra scriitorilor aparținînd la cele mai deosebite neamuri și la cele mai depărtate epoci. Am putea spune că aproape toate figurile predominante ale tuturor literaturilor sînt cuprinse în această carte. Este atunci un fel de vade-mecum istoric literar? Da; însă lipsit complet de plictisitoare date, ca și de ordinea strict cronologică a vieții marilor autori. Este strîngerea la un loc a tuturor studiilor-conferințe pe care acest critic atît de cunoscut le-a ținut la unul din cele mai mari teatre din Germania.

Originalitatea, farmecul și valoarea acestor studii stă în următorul fapt cultura literară extraordinară de întinsă, inteligența rară și o putere de asimilare de o varietate nu mai puțin rară îl pun pe Eulemberg în posibilitatea de a ne reda caracteristica unei personalități în articole fie cu scene hazlii presărate, fie discursiv debitate, fie discret, dar pasionat prezentate, după cum cere nota caracteristică a autorului: Musset, Homer, Goethe, Tolstoi, Heine se succed într'un mod agreabil și instructiv. Este o carte din cele pe care nu le lași ușor din mină și care unește — cum rare ori se întîmplă — binele cu frumosul, faimosul „utille dulci“ al lui Horafiu, poet căruta spre finele cărții i se închină un studiu în stil bonomic-melamolic.

Universul Literar

Cuponul Nr. 8.

Strângeți complet aceste cupoane și veți lua parte la premiile „Universului“ printre cari 2 CASE. și 2 VILE.

— Tragerea în toamnă —
Citiți în „Universul“ lista premiilor.

„RAMURI”

REVISTA LITERARA CRAIOVA

Director: N. IORGA

UNIVERSUL
COPILOR
DIRECTOR
STELIAN POPESCU

MIHAIL SADOVEANU

VENEA O MOARA
PE SIRET

CORNELIU MOLDOVANU

POESII

„Revista Istorică”

Director: N. IORGA

„Universul Literar”

Sub conducerea D-lui N. IORGA

ION SĂN GIORGIU

RODUL SUFLETULUI

N. IORGA

Istoria Comerțului

„UNIVERSUL”

Director:

STELIAN POPESCU

N. IORGA și G. BALȘ

L'ART ROUMAIN

N. IORGA

HISTOIRE DES GROISADES

GAMBER — PARIS

„VESELIA”

— ZIAR UMORISTIC —

ZIARUL ȘTIINTELOR ȘI AL CALĂTORILOR

Director: STELIAN POPESCU

ION SĂN GIORGIU

Cercetări critice

N. BATZARIA

SUFLETE DE VITEJI

ION SĂN GIORGIU

FEMEEA
CU DOUA
SUFLETE

